

Väinämöinen Tuonelassa.

»Sunnuntain« toimitus on hyväntahtoisesti pyytänyt minuakin kirjottamaan jotakin sopivaa sen Kalevala-numeroon. Toimitus tietää, että olen esi-isäimme viisauden ihailija ja omalla tavallani innokas Kalevalan tulkitsija. Olen pitänyt kymmeniä esitelmiä Kalevalan runojen salatieteellisestä sisällöstä ja toivon voivani samasta aiheesta julkaista kirjan niin pian kuin säännölliset työni sen myöntävät.

Vaikka Kalevalan ymmärtämiseen yleensä tarvitaan avaimia, jotka paljastavat vertauskuvin piilevän todellisen elämän ja joita ilman Kalevala jää siksi lapselliseksi satukirjaksi, mikä se monen mielestä onkin, on epäilemättä kohtia, jotka jo sinään – ilman symbolitulkintaa – kelpaavat todistuskappaleiksi esi-isäimme syvästä viisaudesta.

Semmoinen kohta Kalevalassa on Väinämöisen Tuonelassa käynti, 16 runo, säkeet 147-412. Se on luultavasti vain katkelmana säilynyt – kaipaam paljonkin lopussa säkeen 384 jälkeen – ja se on itsessään välikohtaus pitemmästä esityksestä, Väinämöisen veneenteosta, joka taas kokonaisuudessaan on symboliikkaa, mutta se kuvaa semmoisenaan merkillistä tosiseikkaa ihmisten suhteesta Tuonelan elämään, joka seikka heti kiinnittää asiantuntijan huomiota. Tätä kohtaa koetan nyt parilla sanalla valaista.

Lukekaamme Kalevalasta Väinämöisen Tuonelassa käynti aivan irrallisena episodina! Siinä kerrotaan miehestä, jonka päähän pälkähtää lähteä Tuonelaan kuolleita katsomaan, ei suinkaan itsemurhaajana, vaan täysin terveenä ja elinvoimaisena maan päällä eläjänä. Tämä yksin riittää todistamaan, että Väinämöinen ei ollut jokapäiväinen ihminen, mutta silti hänestä ei tässä kohden tarvitse tehdä jumalata, niinkuin on Kristuksesta tehty, joka myös kävi Haadeksessa eli vainajien valtakunnassa; pikemmin voimme Väinämöistä tässä yhteydessä verrata kreikkalaiseen Orfeukseen, joka lähti Tartarokseen Eurydikeensä etsimään samoinkuin Väinämöinen etsii Manalasta kolme puuttuvaa sanaa. Väinämöinen on Tuonelaan lähtiessään totuuden etsijä, salatieteilijä, joka yrittää murtaa kuoleman portit – se näkyy kuvauksen yksityiskohdista.

Yksin käy ihmisen matka Tuonen maahan, senkin, joka väkivallalla siihen tunkee. Sentähden Väinämöinen lähtee yksin taivaltamaan ja viiptyy viikon matkalla, ennenkuin näkyy Manalan saari.

Millä tavalla Väinämöinen matkallensa lähtee? Näkyväisessä fyysillisessä ruumiissako? Ei suinkaan. Ei kuumota tuonen kumpu näkyväisessä maailmassa. Pois on heitettävä karkea kahlehtiva verho, jos mieli näkymättömään maailmaan astua. Eikä kuitenkaan kokonaan, jos mieli säilyttää itsetietoisensa persoonallisuutensa.

Tässä minun täytyy väittää jotakin, jolle skeptikot pudistavat päätään. He kutsuvat sitä taikauskoksi, joka elää villikansojen keskuudessa, mutta jonka kulttuuri on poistanut. Ikävä kyllä en voi siihen mitään, että syvempi tieto todistaa kulttuuria vastaan.

Väitteeni on, että jokainen ihminen nukkuessaan jättää fyysillisen ruumiinsa ja erkanee siitä. Tämä ei aivan merkitse sitä, että hänen sielunsa matkustaisi kaukasiin maihin, Amerikkaan tai Australiaan, sillä useinkin hän viivähtää nukkuessaan ruumiinsa läheisyydessä, ollen toisessa maailmassa, jonka ajan ja paikan suhteet ovat toisenlaisia kuin fyysillisen maailman. Mutta uni on itsessään tajuisten olennon poistumista ruumiista, ja fyysillinen ruumis on jätetty niin sanoakseni eheänä tilalleen.

Nyt ihmisen persoonallinen itsetietoisuus on riippuvainen hänen aivoistaan. Kun hän uneen vaipuessaan poistuu aivoistaan, kadottaa hän samalla vallan oman itsensä yli. Hän säilyttää tajuntansa, mutta ei ole teknillisessä merkityksessä itsetietoinen: itsekontrolli on poissa. Sentähden erottaa tajuttomuushetki valve- ja unitilan toisistaan.

Jos siis itsetietoinen tahtoo poistua ruumiistaan, on rakennettava silta valve- ja unitilan välille, silta, joka sallii tajunnan säilyä. On aivan kuin kannettava aivot mukana tilasta toiseen. On vietävä yli fyysillisen ruumiin hienoimmat osaset, sen eetterisimmät alkuvoimat. Tätä tarkotin, kun sanoin, että fyysillistä ruumista ei aivan kokonaan saa jättää.

Väinämöinen osasi tämän tehdä. Hän lähti matkalleen tuonen maahan puettuna siihen eetteriseen kaksoishaamuun, joka salli hänen liikkua ja ajatella päivätajuiseen tapaansa, vaikka olikin näkymättömässä maailmassa.

Mistä tämän tiedämme? Kalevalan omista sanoista. Runo kertoo dramatisella tavallaan juuri Väinämöisen ponnistuksista. Keskustelu tuonen tytön kanssa kuvaa selvin sanoin ruumiista erkautumista.

Väinämöinen saapuu näet Manalan joelle ja pyytää tuonen tyttöä tuomaan venettä veden poikki päästäkseen. Tuonen tyttö kieltäytyy. Syntyy pitkä väittely. »Ainoastaan kuolleita soudetaan joen yli, sinä et ole kuollut«, sanoo tyttö. Väinämöinen koettaa alussa vakuuttaa olevansa kuollut, mutta tunnustaa lopulta syyn, miksi manalle pyrkii. Surkuteltuaan Väinämöisen hulluutta tuonen tyttö silloin noutaa hänet veneellä joen poikki.

Ei ole vaikea käsittää tämän kertomuksen tarkotusta. Manalan virta – Styx – on juuri juopa kahden maailman välillä, juopa, jonka yli silta on rakennettava. Se on unhotuksen ja tajuttomuuden virta, joka tempaa ihmisen mukaansa, kun hän valmistumattomana erkaneeruu ruumiistaan. Jokainen nukkumaan syöksyy, ja noustessaan toiselle rannalle hän ei enää ole eheästi oma itsensä.

Ainoastaan parissa tapauksessa ihminen kuljetetaan tajuissaan Tuonen virran yli – ja kuitenkin vain virran yli, sillä toisella rannalla hänelle jo tarjotaan unhotuksen juoma, joka riistää häneltä osan hänen tajunnastaan. Toinen näistä tapauksista on kuolema. »Kuolleet soudetaan tämän joen poikki«, sanoo Manalan matala neiti, ja niin kreikkalaisten Kharonin kuljetti vainajia Styx-virran yli.

Mitä se on? Tässäkin kertomuksessa kuvastuu vanhojen salainen tieto. Kuollessaan jokainen ihminen näet jättää maisen majansa toisella tavalla kuin nukkuessaan. Kuollessaan ihminen vie mukanaan fyysillisen ruumiinsa hienoimmat ainekset, eetterisen kaksoispuolen.

Ja nyt Kalevalan kertomus selvästi osoittaa yksityiskohtaista asiantuntemusta. Tuonen tyttö sanoo Väinämöiselle: »jos sinä olisit tautiin kuollut, näkisi sen päältäsi: sinulla olisi tuonen hattu hartioilla ja manan kintahat käessä – lihat ja taudin uurtamat olisivat kasvosi ja kätesi. Jos rauta olisi sinut manalle saattanut, valuisivat vaatteesi verta. Jos veteen olisit hukkunut, valuisivat vaatteesi vesin. Jos tuli olisi sinut manalle tuonut, olisivat kutrisi kärventyneet ja partasi pahoin palanut.«

Asia on nimittäin se, että eetterihaahmossa kuvastuu kuoleman syy: toisin sanoen eetterihaahmo on sen näköinen kuin fyysillinen ruumis oli kuolinhetkellä. Väinämöisen päältä näkyi siis selvästi, että hän ei ollut kuollut. Hän oli rohkea ja pelkäämätön etsijä, joka henkensä tarmolla voitti tavalliset luonnonlait. Hän tahtoi kuulua niihin harvoihin, joista Tuonen tyttö sanoi »äijä on tänne tullee, ei paljo palannehia.«

Heti kun Väinämöinen on tajuissaan päässyt toiseen maailmaan, yrittävät tämän maailman voimat viedä häneltä hänen itsetajuntansa. Tuonelan emäntä tarjoaa hänelle olutta ja vaivuttaa hänet uneen. Väinämöinen ei juo – ja hänen nukkumisensa on puoleksi valvontaa. Hän tosin ei saavuta tarkotustaan Tuonelassa käynnillään, hän ei löydä etsimäänsä kolmea sanaa, mutta hän säilyy ja palaa takaisin maan päälle omana itsenään ja täydessä tajussaan. Täten hän osottautuu todelliseksi tietäjäksi, sillä tavalliset kuolevaiset juopuvat heti tuonen olueesta ja kadottavat personallisen kontrollin itsensä yli . . .

Vielä sananen. Olen tässä katkelmallisesti viitannut muutamaan tosiseikkaan okkultisen fysiologian alalta. Esitykseni on luonnollisesti ollut vaikeatajuinen niille lukijoille, jotka eivät kokemuksesta tai edes kuulemalta tunne tämänkaltaisia asioita, eikä se ole läheskään kosketellut kaikkia Kalevalan runossa mainittuja kohtia. Olihan Väinämöinen tehnyt kokemuksia itse Tuonelassakin – siihen viittaavat hänen omat loppusanansa säkeissä 401-412, – vaikka kertomus niistä on mielestäni puuttuvainen. En liioin tässä lyhyessä kirjoituksessani ole lausunut mitään arvosteluja, eetillisiä tai okkultisia, Väinämöisen käyttämästä menettelytavasta. Tämä kaikki vaatisi pitkää perustelua ja selvittelyä. Saatan niin ollen hyvällä syyllä yhtyä Väinämöisen omaan moralipäätelmään Tuonelanmatkastaan:

»Elköhän hyvä Jumala,
elköhän sitä suetko,
itsemennyttä manalle,
tuonelahan tunkeinutta!«

Mutta vaikkeivät »Sunnuntain« lukijat olisi voineetkaan hyväksyä ja oikeiksi ymmärtää näitä rivejäni, toivon kuitenkin, että useimmat heistä saattavat hyväksyä seuraavan loppuponnen:

Kalevala ei ole mikään tavallinen kirja. Kalevala on syvän elämän viisauden esitys. Kuinka ei siinä puhuttaisi asioista, jotka ensi näkemältä tuntuvat käyvän yli ymmärryksen? Todellisuudessa ne käyvät vain yli meidän pienen jokapäiväisen ymmärryksen. Suurempi järki ja rikkaampi kokemus löytää Kalevalasta vastakaikua itselleen. Ei jokainen lause Kalevalassa pyhä ole, mutta sen vertauskuvakieli on elämän mysterioista kotoisin ja sen esittämät tosiasiat paljastavat tietäjien tietoa elämästä ja kuolemasta.

Pekka Ervast.

(*Sunnuntai* 1916, N:o 8, Kalevalanumero, Helsingissä 27. helmikuuta 1916, s. 4, palstat 2-6, s. 5, palsta 1.)